

HOLOCAUST ÎN UCRAINA

*Două familii fugare.
Oamenii care le-au adăpostit*

Cartea Shirley Wehner și Raș

*t povestea dvs.
cu mii de profesori, studenți, și cu toți cei care
țin această carte în mâinile lor*

Auswärtiges Amt

 centropa

Cu mulțumiri pentru:

Edward Serotta pentru scenariul în engleză

Ion Ungureanu și Nina Macari pentru traducerea
în limba română

Nicola Andersson pentru editare

Yulia Antonova pentru ilustrație și design

Shelly: Numele meu este Shelly Weiner, nu am avut niciodată o copilărie, nu am avut niciodată un prieten și nu am avut niciodată o jucărie.

Raya: Și, numele meu este Raya Kishnemer și copilăria mea a fost cât se poate de rea. Nu am avut niciodată prieteni, nu am avut niciodată jucării, nu am fost la școală înainte de război.

Singura prietenă cu care m-am putut juca era verișoara mea Shelly.

PARTEA ÎNTÂI:

COPIIARIA NOASTRĂ

Shelly: M-am născut în orașul Rivne.

Tatăl meu a fost om de afaceri.

*Mama avea un magazin
alimentar la primul etaj al
al casei noastre, l-a
amenajat.*

Și am avut o copilărie foarte
fericită înainte de război.
Bunicul meu m-a răsfățat
foarte tare.

Ne duceam la el acasă, mă puneam
pe masă și îmi permitea să fac tot
ce voiam: să bat farfuriile,
să dansez.

*Raya: Și eu m-am născut în Rivne,
dar am locuit într-un sat - Miatyn,*

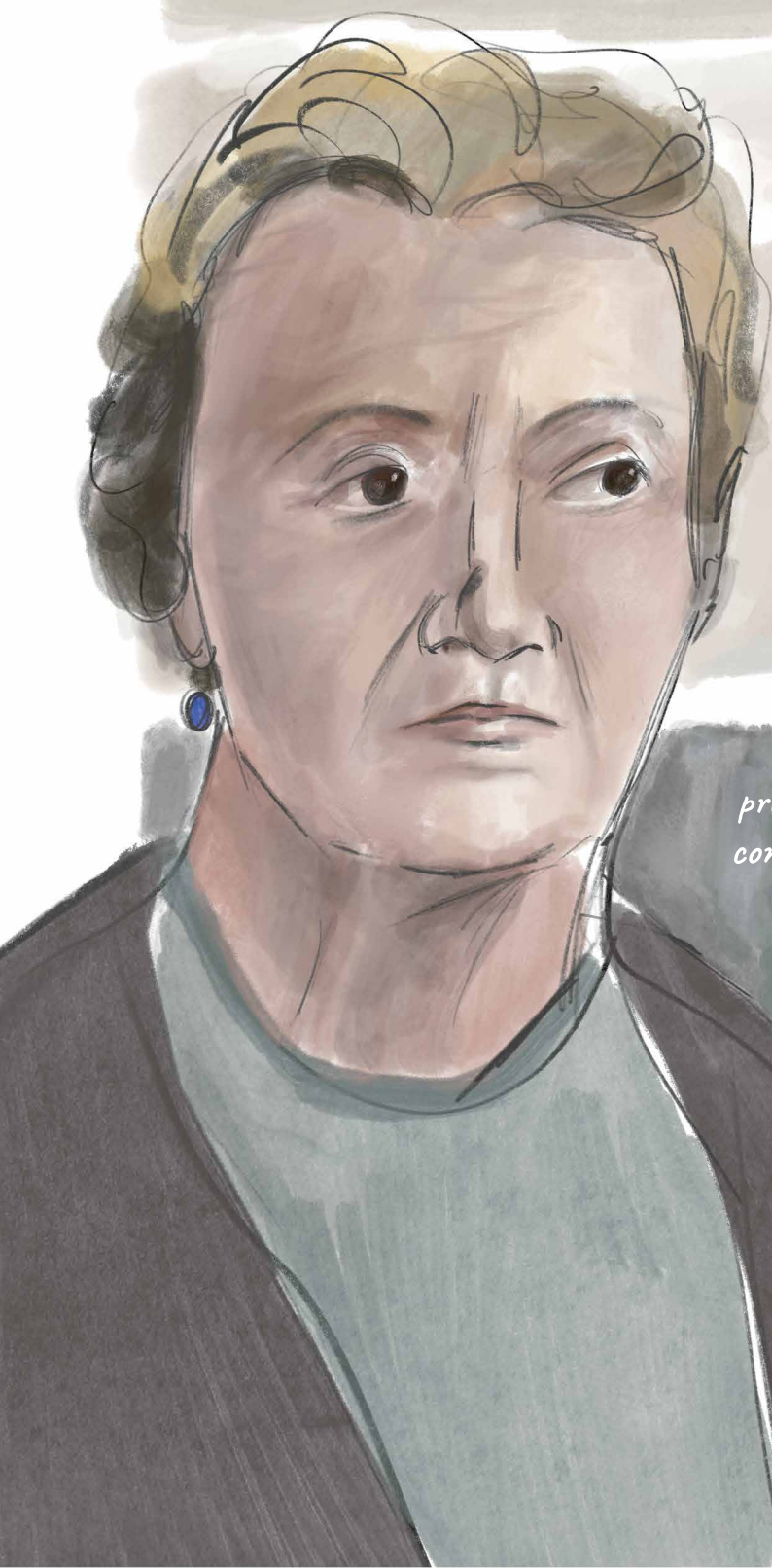

• MIATYN

• RIVNE

*care era la cinci,
șase kilometri de la Rivne.*

*Părinții mei aveau
o afacere mică în acel sat,*

*produceau și
comercializau
var.*

*Au avut și
animale, de care
avea grijă mama
mea.*

*Copilăria mea a fost foarte frumoasă, am
avut multe prietene, mai ales vara când romii
veneau în pădure,*

*mă jucam cu fetele rome și ne-am
simțit minunat trăind în acel sat.*

PARTEA A DOUA:

LA 1 SEPTEMBRIE 1939, GERMANIA NAZISTĂ A ATACAT POLONIA DINSPRE VEST.

TREI SĂPTĂMÂNI MAI TÂRZIU, UNIUNEA SOVIETICĂ A ATACAT POLONIA DINSPRE EST.

CÂND OROAREA A VENIT LA RIVNE

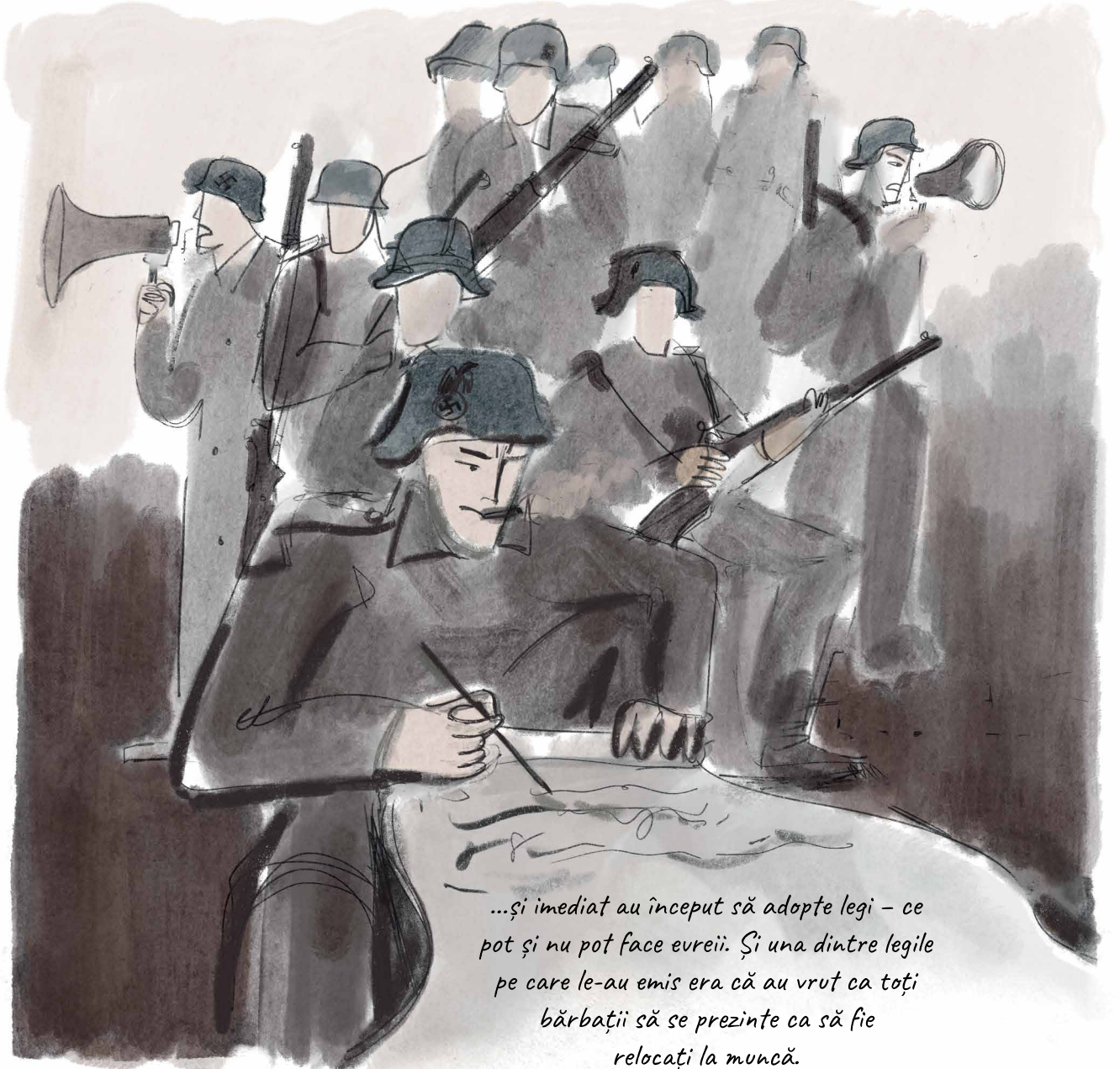

RIVNE A FOST OCUPAT DE UNIUNEA SOVIETICĂ.

ÎN IUNIE 1941, TRUPELE GERMANE AU ATACAT UNIUNEA SOVIETICĂ.

Shelly: Nemții au venit în orașul nostru...

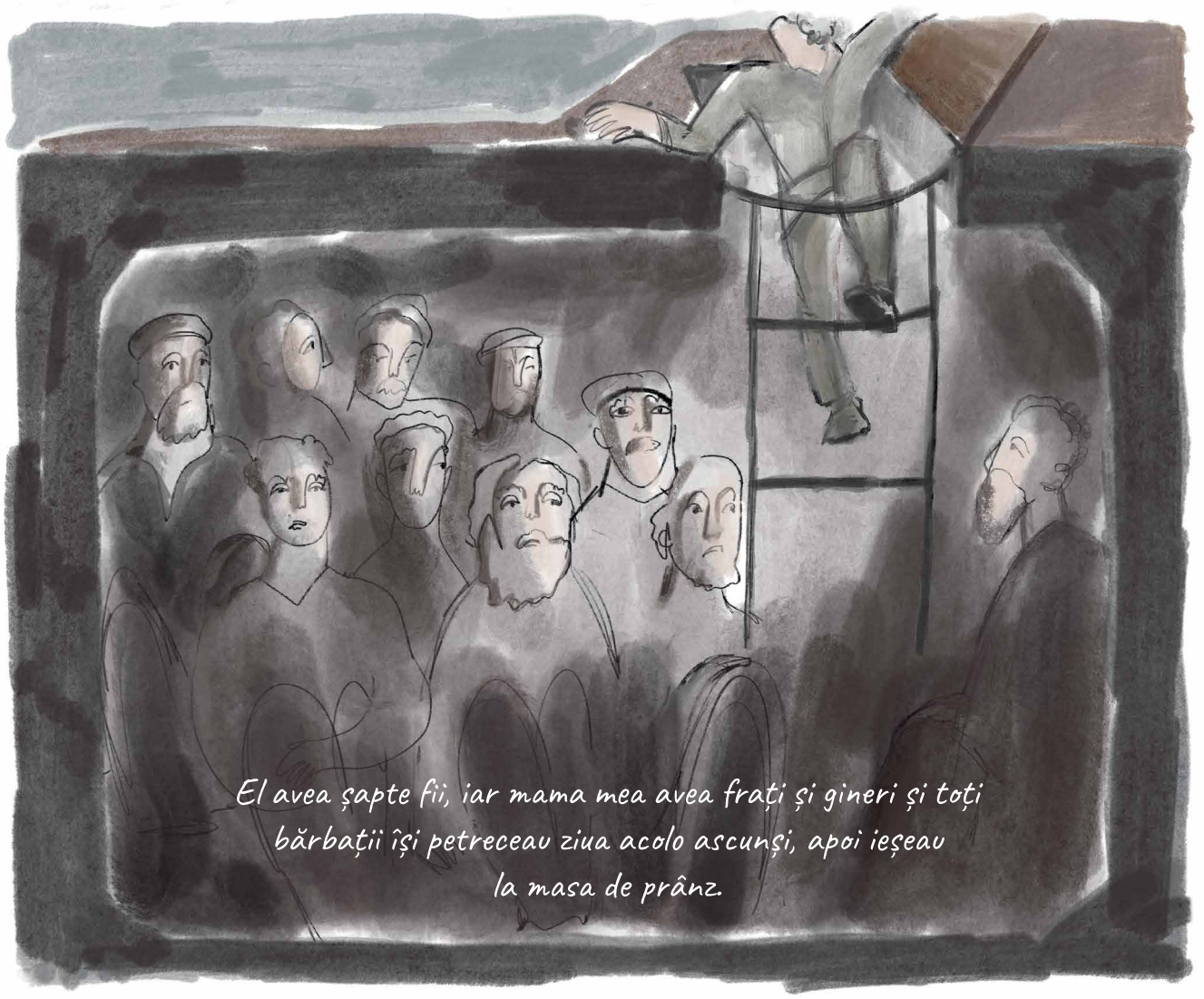
...și imediat au început să adopte legi – ce pot și nu pot face evreii. Și una dintre legile pe care le-au emis era că au vrut ca toți bărbații să se prezinte ca să fie relocați la muncă.

Bunicul meu bănuia că,
de fapt, nu luau
bărbați la serviciu.

Locuia lângă noi și a creat o ascunzătoare
în casa mamei pentru toți bărbații.

El avea șapte fii, iar mama mea avea frați și gineri și toți
bărbații își petreceau ziua acolo ascunși, apoi ieșeau
la masa de prânz.

Shelly: Verișoara mea Raya se juca cu mine în curte și ni s-a spus că, dacă îi vedem pe naștiți, se numeau cămași maro, pe stradă, să intrăm și să spunem adulților.

Și într-o zi ne jucam acolo și am văzut un jeep cu patru dintre acești bărbați, în uniforme de cămașă maro, oprindu-se la vecinii noștri,

am alergat și le-am spus adulților.

Toți bărbații au fugit
înapoi la ascunzătoare,

iar femeile au făcut
curățenie...

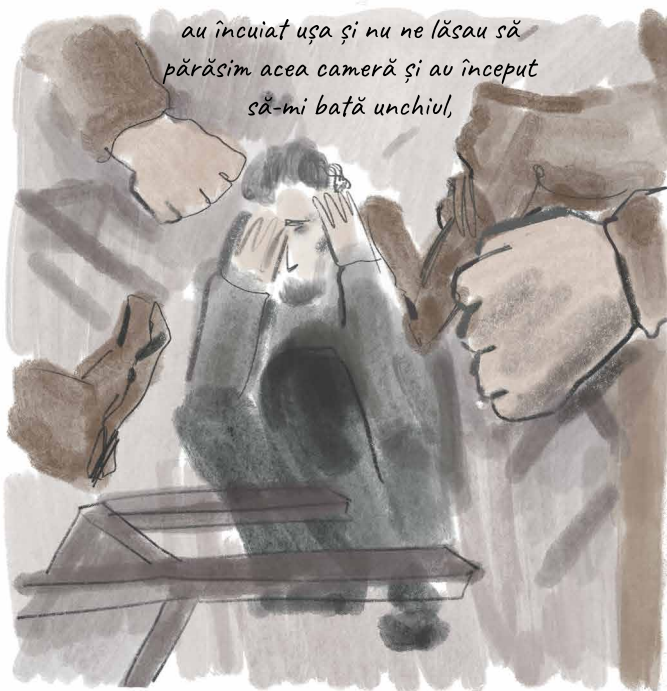

Dar unchiul
meu, tatăl
Rarei, a
rămas.

Următorul lucru pe care mi-l
amintesc este că acești oameni au
pătruns în casă,

au încuiat ușa și nu ne lăsau să
părăsim acea cameră și au început
să-mi bată unchiul,

Raya: Și am țipat când l-am
văzut pe tatăl meu bătut.

Așa că ne-au dat afară
din cameră

și m-au împins
între un perete
și o masă de
bucătărie.

*Shelly: Următorul lucru
care s-a întâmplat,
mama ne-a dus în satul
Miatyn.*

*... asta a fost după ce a avut loc masacrul de la Rivne, au ucis
17500 de evrei în trei zile și întreaga mea familie a fost ucisă în acel
masacru: bunicul meu, unchii mei, mătușile și verii mei.*

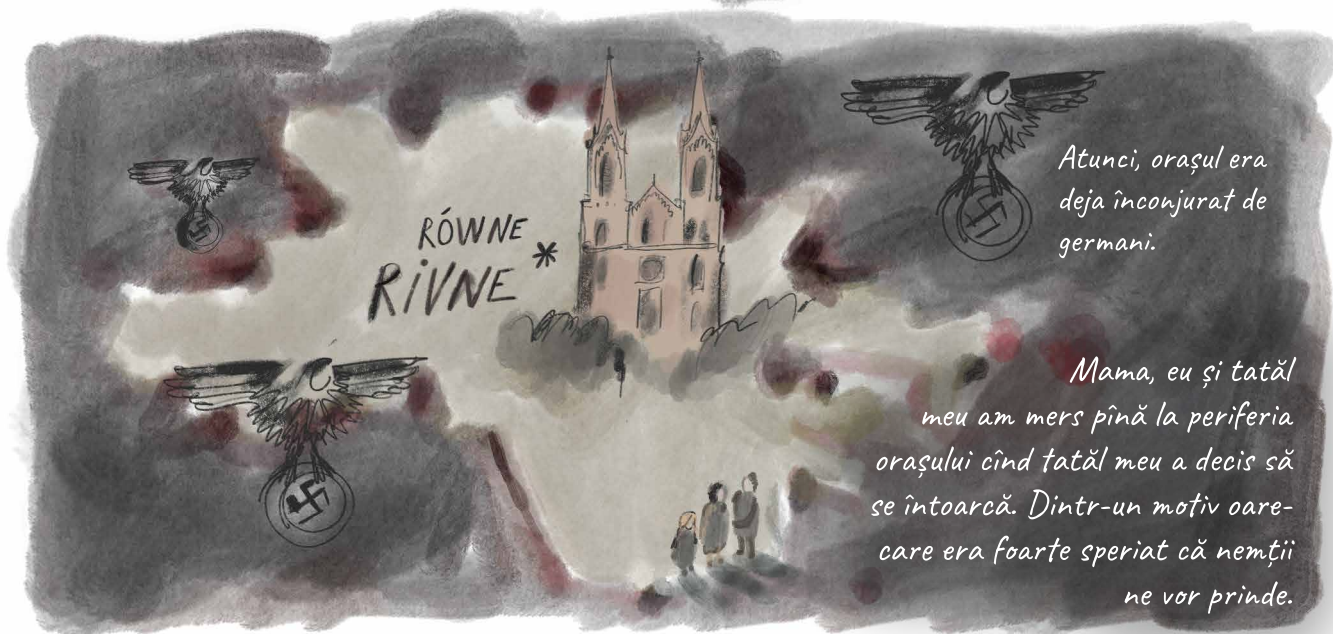

*Singurul
supraviețuitor a fost
tatăl meu. A fost dus
în armata Rusiei.*

*Raya: Mama mea
a avut această
presimțire că se va
întâmpla ceva
în oraș și*

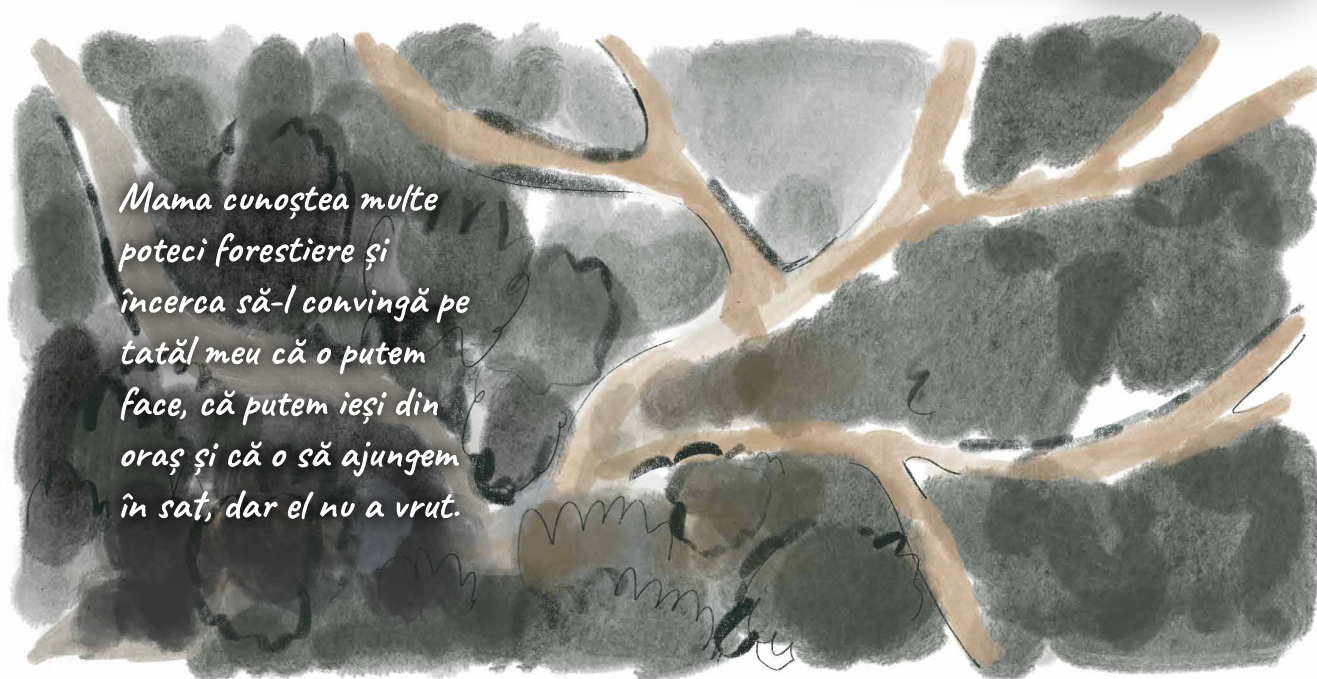
*a vrut să se
întoarcă în
sat.*

*RÓWNE
RIVNE **

*Atunci, orașul era
deja înconjurat de
germani.*

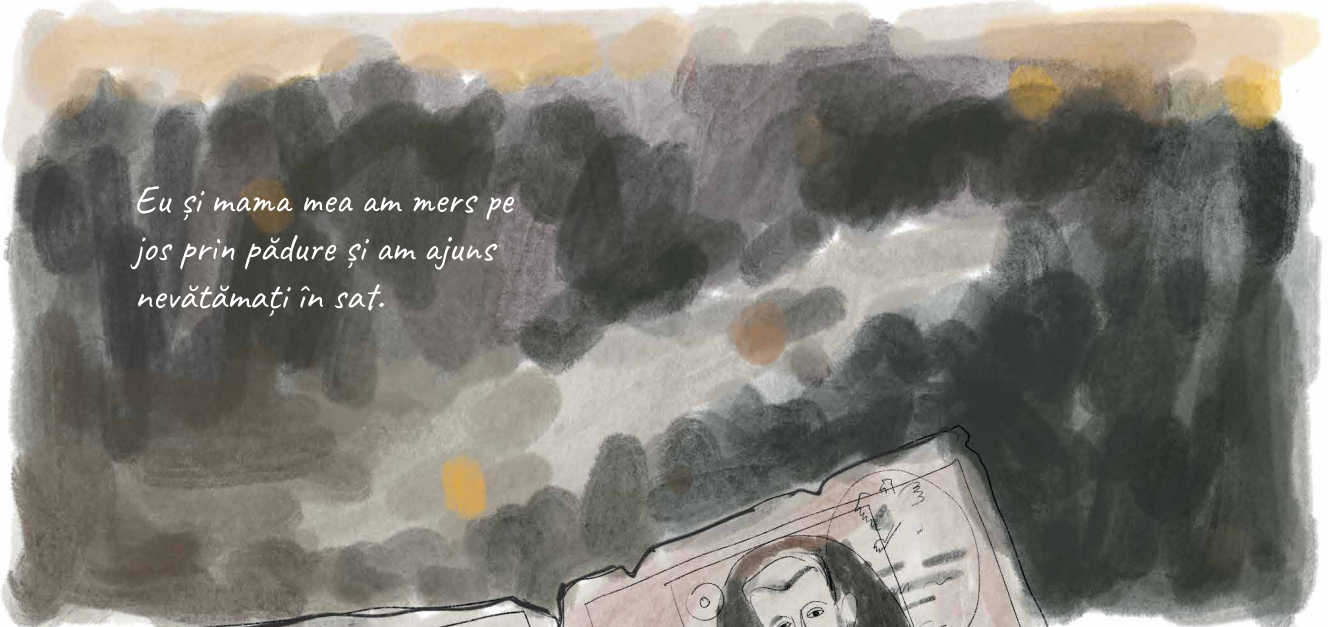
*Mama, eu și tatăl
meu am mers pînă la periferia
orașului cînd tatăl meu a decis să
se întoarcă. Dintr-un motiv oare-
care era foarte speriat că nemții
ne vor prinde.*

*Mama cunoștea multe
poteci forestiere și
încerca să-l convingă pe
tatăl meu că o putem
face, că putem ieși din
oraș și că o să ajungem
în sat, dar el nu a vrut.*

Raya: Singurul lucru pe care îl avea este pașaportul lui, i l-a dat ei și s-a întors în oraș.

Eu și mama mea am mers pe jos prin pădure și am ajuns nevătămați în sat.

Pașaportul este singurul lucru pe care îl am de la tatăl meu și unica amintire pe care o am.

Raya: A doua zi mama a decis să meargă în oraș și să vadă ce se întâmplă acolo.

Să vadă unde este tatăl meu, unde este toată familia și când a ajuns,

nu era nimeni acolo.

Și oamenii spuneau că toți evreii au fost duși din oraș într-un loc mic numit Sosenki și că toți au fost uciși.

Așadar, mama s-a dus la locul unde a fost masacrul și a văzut acolo miliția ucraineană și nemți.

Iar oamenii, în special miliția, au luat toate obiectele de valoare pe care oamenii le-au adus cu ei, le-au încărcat în vagoane și le-au dus acasă.

Era îngrozită, s-a întors în sat și ne-a povestit totul, ne-a spus că acum nu a mai rămas nimeni decât noi patru: Shelly, mama ei, eu și mama mea.

Raya: Atunci și-a dat seama că toată familia noastră a murit.

Shelly: Natalia și Nikinor Palashuk ne-au făcut o ascunzătoare în hambarul lor de deasupra - unde au păstrat paie și fânul.

Îmi amintesc că stăteam acolo și mă uitam, eh, cum puneau paie,

lăsând doar puțin spațiu pentru ca noi patru să ne așezăm, să ne întindem, dar nu era destul spațiu ca să stăm în picioare.

Eram în spatele hambarului unde au niște streășini prin care puteam să ne uităm afara. Era singura sursă de lumină și aer pentru noi.

Și cum încă eram mică, spuneam mamei mele:

„Te rog, te rog, te rog, lasă-mă să ies și să mă joc cu pușorii și cu pisicuțele.

Ei se pot plimba pe afară, dar eu nu pot.”

Raya: Oamenii care ne-au ascuns, eram puțin mai mare decât Shelly, așa că am mai multe amintiri cu ei.

Natalia și soțul ei, această familie, au avut cinci copii. Au avut o fată și patru fii.

Shelly: Singurul lucru pe care îl știu despre Natalia și Nikanor este că el ar fi cel, ei bine, ei ne-au adus pe rând mâncarea și,

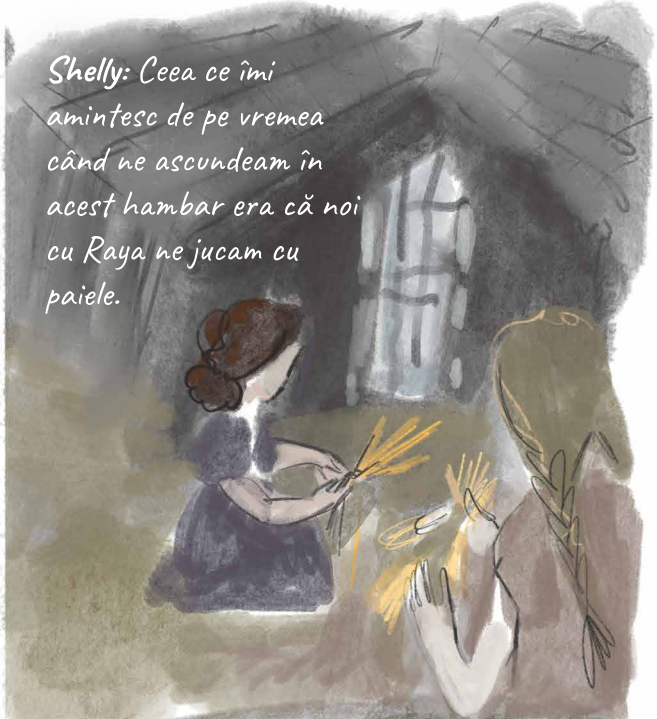
cea mai mare problemă a noastră au fost șobolanii, șoarecii și păduchii.

Am avut o pătură. O dată pe lună ne luau hainele și ne înfășuram în pături. Erau destul de aspre.

Shelly: Ceea ce îmi amintesc de pe vremea când ne ascundeam în acest hambar era că noi cu Raya ne jucam cu paie.

Și ea punea la cuptor hainele pentru a ucide păduchii.

Faceam animale din paie, faceam păpuși, acelea erau singurele jucării pe care le aveam și mamele noastre ne-au spus povești. Așa ne-am petrecut timpul.

SHELLY: CRED CĂ ÎN TOTAL AM PETRECUT APROXIMATIV 20 DE LUNI ÎN ACEL HAMBAR.

Shelly: Cea mai înfricoșătoare noapte din viața mea a fost când Nikanor a venit

și le-a spus mamelor noastre că vin după noi.

Ei știau că suntem acolo. Și, uh, că ar trebui să coborâm.

Atunci mamele noastre au cerut puțin timp să ne luăm rămas bun.

Și până în ziua de azi, nu știu ce ne-a posedat, dar Raya și cu mine,

cred că aveam cinci ani atunci, iar ea avea șase ani, am început să plângem

și să le implorăm mamele noastre să nu plecăm încet.

Am spus că ar trebui să fugim în pădure. Știam că hambarul are o ieșire din spate și mamele noastre au fost cumva de acord. Așa am și făcut.

Raya: Din pădure, ziua, ne ascundeam în câmp. Era foarte cald acolo. Nu aveam mâncare, nici apă, soarele era incredibil de fierbinte iar în asemenea condiții am stat trei zile. Tot ce puteam mânca erau boabe de secară crude.

Și atunci, Nicanor a început să ne caute. El, însă, nu știa unde suntem. Așa că a început să ne cheme și l-am auzit și ne-am întors în casă sau mai bine zis în buncăr.

Raya:

Au construit un buncăr subteran pentru a-și ascunde grânele acolo dar mai

ales a-și ascunde fiica care era o fată tânără pentru că în perioada ceea duceau fete tinere în Germania.

Buncărul era întunecat și umed. Tot ce era acolo erau paie pe care ne întindeam. Șobolani și șoareci alergau cu miile. – Nu aveam aproape deloc mâncare, doar un pic ca să ne ținem în viață.

ÎN FEBRUARIE 1944,
PRIMUL FRONT UCRAINIAN
AL ARMATEI SOVIETICE
A ELIBERAT RIVNE

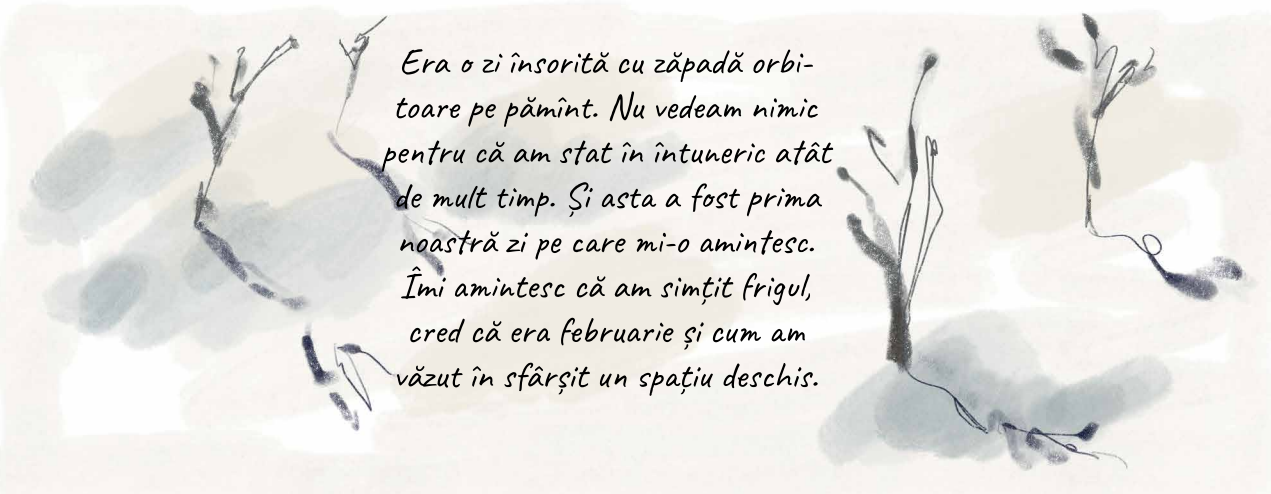

Raya: Nicanor ne-a luat mamele într-o căruță și le-a dus la Rivne, iar eu și Shelly am rămas în sat, încă în casa cea până când mamele noastre ar ști dacă este sigur să ne ducă înapoi la Rivne.

*Shelly: Nicanor a venit,
ne-a scos din casă pe ascuns,
ne-a pus în căruța lui,
ne-a acoperit cu paie și
ne-a dus la Rivne.*

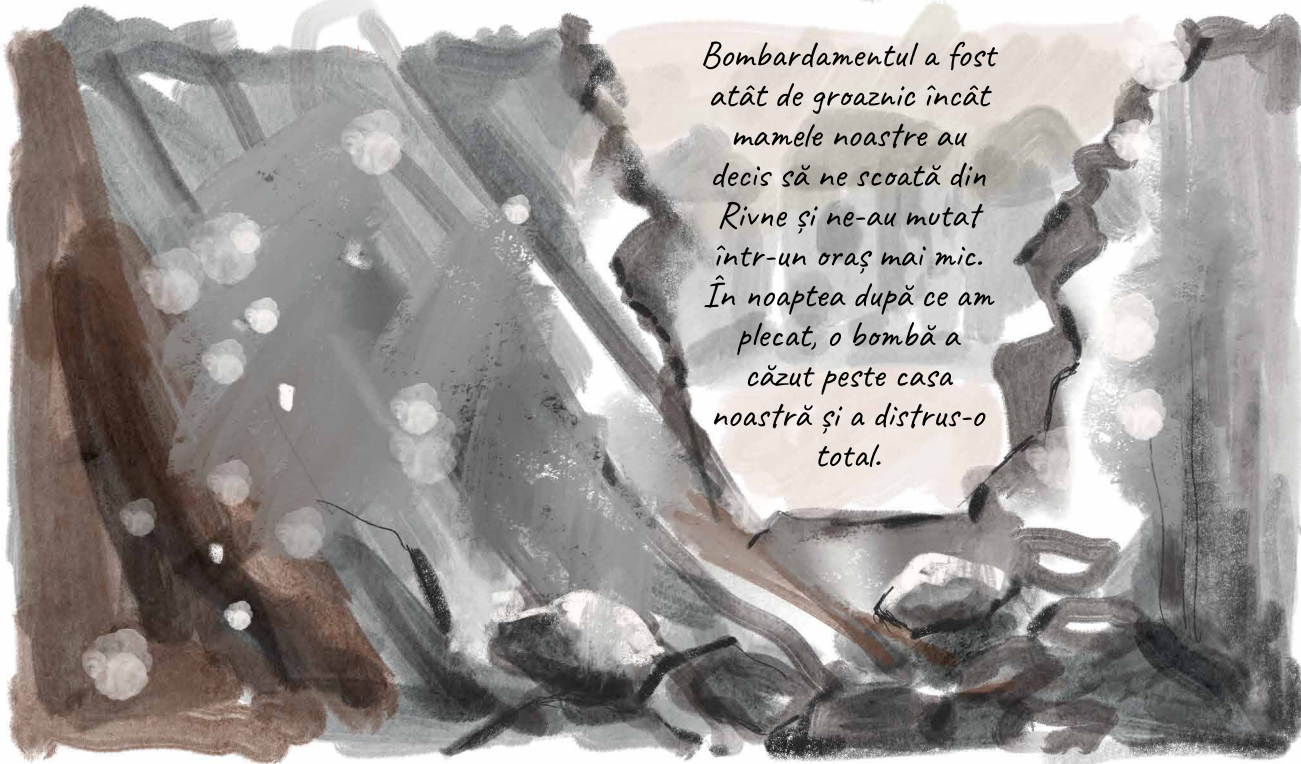

Era o zi însorită cu zăpadă orbitoare pe pământ. Nu vedeam nimic pentru că am stat în întuneric atât de mult timp. Și asta a fost prima noastră zi pe care mi-o amintesc. Îmi amintesc că am simțit frigul, cred că era februarie și cum am văzut în sfârșit un spațiu deschis.

*Dar războiul nu sa terminat
incă. Nemții bombardau
foarte des orașul nostru,
Rivne. Ne așezam cu Raya
și ne uitam în cer, căutăm
formațiunile avioanelor pentru
a vedea când va avea loc un
raid, un bombardament.*

*Bombardamentul a fost
atât de groaznic încât
mamele noastre au
decis să ne scoată din
Rivne și ne-au mutat
într-un oraș mai mic.
În noaptea după ce am
plecat, o bombă a
căzut peste casa
noastră și a distrus-o
total.*

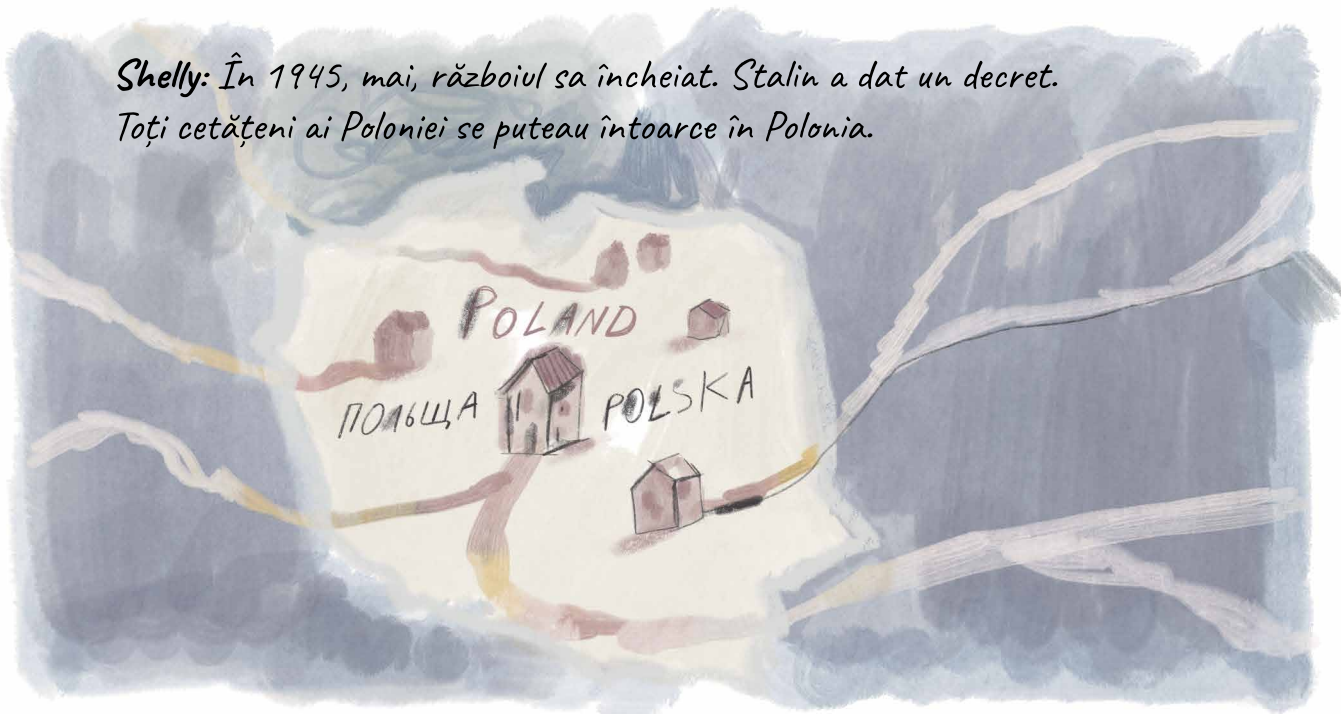

PARTEA A TREIA:

UN ÎNCEPUT NOU

Shelly: În 1945, mai, războiul sa încheiat. Stalin a dat un decret. Toți cetățeni ai Poloniei se puteau întoarce în Polonia.

Așa am ajuns în Polonia și mama cu fratele ei au deschis un restaurant.

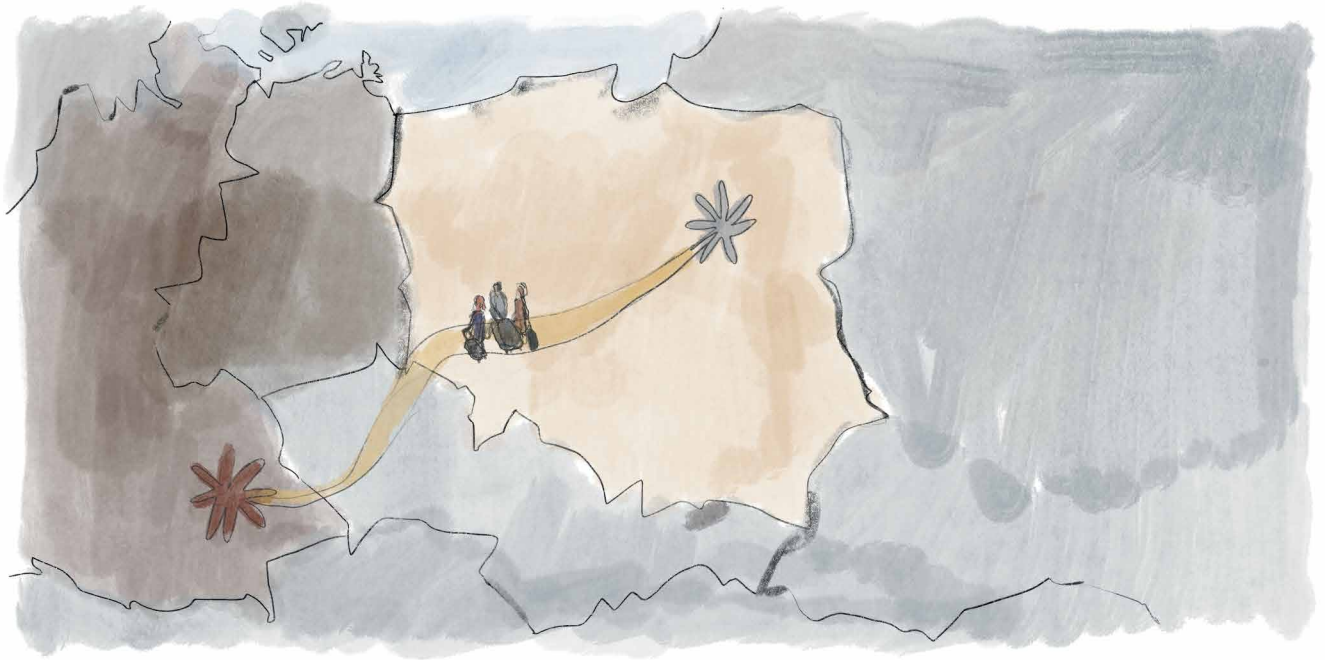
Stateam cu o țigancă.

Într-o zi s-a auzit o bătaie la ușă, era tatăl meu.

Supraviețuise războiului, se întorsese la Rivne, aflase unde suntem și venise să ne ia.

Shelly: Din Polonia, mama, tatăl meu și cu mine ne-am mutat în zona americană din Germania.

*Acolo am fost plasați în tabere
pentru persoane strămutate -
oameni fără țară.*

Am petrecut trei ani în tabără și, până la urmă, familia tatălui meu ne-a dus în Statele Unite.

*Am venit aici
în 1949, de
Ziua lui
Columb.*

Raya: În 1945, când Shelly și mătușa mea Eva au plecat în Polonia,

eu și mama am rămas într-un orașel numit Korets.

Am locuit în acel oraș până în 1956. Am fost la școală acolo, am avut câțiva prieteni, am trăit destul de bine.

Mama mea a lucrat acolo ca fotograf.

Mama mea s-a căsătorit cu un bărbat care și-a pierdut familia în timpul războiului.

Dar avea un frate care era în Sankt Petersburg și a decis că ar trebui să ne mutăm la Sankt Petersburg. Așa am și făcut. Asta a fost în 1957 sau 58.

Shelly: După 1945, nu aveam nicio legătură cu Raya și pentru că nu erau în Rivne, nu știam unde sunt.

Însă, la sfârșitul anilor 60, când mama mea se plimba pe străzile din Tel Aviv.

Un bărbat a recunoscut-o și
s-a apropiat de ea și i-a spus:

„Știu unde este
sora ta, tocmai
am văzut-o”

Shelly: În 1974, m-am dus la Sankt Petersburg, unde
Raya locuia atunci cu soțul ei Anatoly,
fiul ei Genia și mătușa mea Sonia.

A fost prima dată când
i-am văzut de când plecasem
în 1945.

Nu știam la ce să
mă aștept, dar i-am
recunoscut imediat
ca fiind familia mea.
Amintirile ne-au
revenit tuturor.

Și apoi am spus că dacă vor
decide vreodată să părăsească
acest oraș, îi vom ajuta să se
mute în Statele Unite.

*Raya: În 1974, când
Shelly și mama ei au
venit să ne viziteze,
nu-mi venea să cred
că sunt ei.*

*Că nu toți erau
uciși și, toate,
toate amintirile
au revenit.*

*În 1980, Raya, mama ei Eva, soțul
ei Anatoly și fiul ei Genia au părăsit
Uniunea Sovietică și au emigrat în
Statele Unite și s-au alăturat lui
Shelly și familiei ei în Greensboro,
Carolina de Nord.*

PARTEA A PATRA:

ÎNTOARCEREA LA RIVNE

Shelly: În 2013, Raya și cu mine ne-am întors la Miatin pentru că eram în legătură cu nepotul fermierului și el știa povestea. Nu știam ce emoții vor fi când voi ajunge acolo.

Dar când am venit la fermă și am văzut hambarul în care eram ascunși.

Și nu credeam că asta s-ar fi putut întâmpla într-adevăr atunci și acolo, dar știam că s-a întâmplat.

Știam că eram exact acolo.

Dar părea atât de mic și așa că, pur și simplu, nu puteam înțelege cum ar fi putut două fetițe...

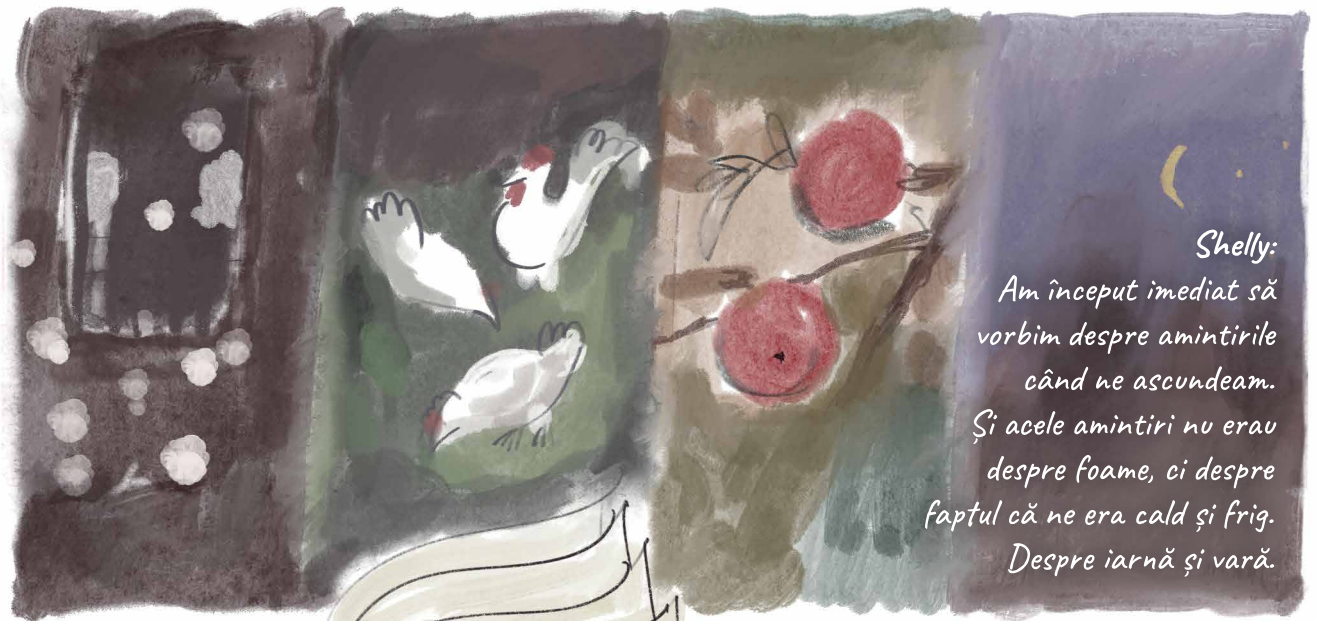

...supraviețui în așa loc.

Shelly:
Am intrat în casă,...

...am recunoscut-o imediat.

Shelly:

Am început imediat să vorbim despre amintirile când ne ascundeam. Și acele amintiri nu erau despre foame, ci despre faptul că ne era cald și frig. Despre iarnă și vară.

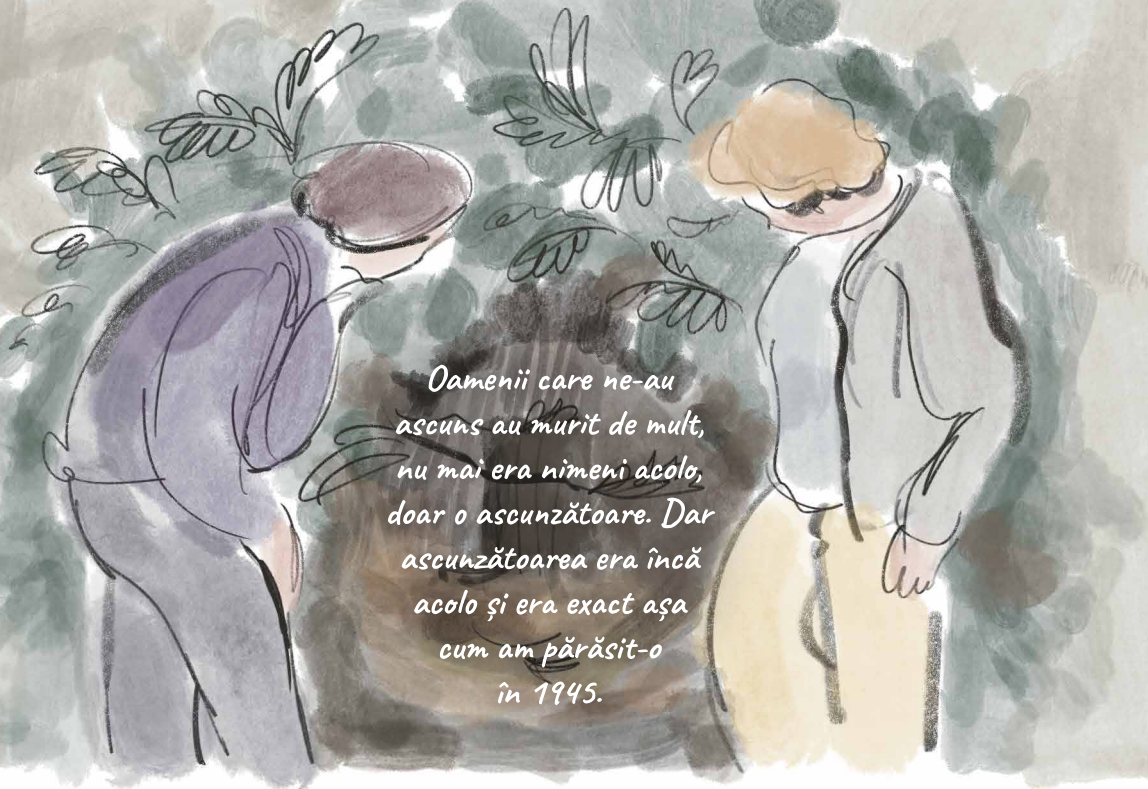

Și pentru mine a fost modalitatea perfectă de a încheia acel capitol din viața mea,

și să fiu acolo cu Raya care a simțit exact aceleași lucruri ca și mine.

Raya: Întoarcerea în sat în 2013 a fost foarte, foarte emoționantă.

Oamenii care ne-au ascuns au murit de mult, nu mai era nimeni acolo, doar o ascunzătoare. Dar ascunzătoarea era încă acolo și era exact așa cum am părăsit-o în 1945.

Shelly: Singura persoană care locuia acolo a fost nora celor care ne-au ascuns. Ea nu știa nimic despre noi când ne ascundeam acolo.

Dar fiul ei, nepoții ei și ea au fost foarte, foarte fericiți să ne vadă.

Shelly: M-am întrebat adesea cum familia Palaschuk a avut atâta putere și curaj să facă ceea ce au făcut.

Ascunzându-ne pe noi, toți patru, când au știu că pedeapsa va fi moartea pentru ei și copiii lor iar toate bunurile lor vor fi confiscate.

*Shelly: Nu sunt sigură cum aş reacţiona în aceeaşi situaţie.
Nu cred că mulţi dintre noi ştim cum am reacţiona.*

*Dar ştiu că au fost extrem de curajoşi şi
şi empatici să facă ceea ce au făcut,*

*au făcut faţă fricii,
deprivării şi la tot
ce se petrecea
în jurul lor.*

Auswärtiges Amt

2022